

ret, pirris i pirro citats per *AlcM*, que s'acosten particularment a l'antiquat *pirraca* 'presumit, petimetre', [1795] en cast., i pel mateix temps, en el nostre B. de Maldà: «tants monos, currutacos, *pirraques* i *madamitas de medio cuño*, que veiem en nostra Espanya i Catalunya --- imitadors --- de la França ---» (*Coll. B. B.*, 120).

Purulència, purulent, V. *pus* *Puruna, puruner*, V. *pruna*

PUS, pres del ll. *pūs, pūris*, id. □ 1.ª doc.: Belv.

DERIV.: *Purulent* [Lab. 1840], ll. *purulentus* id.; *purulència*. *Supurar* [Belv.], ll. *suppurare* id.; *supuració* [Belv.], *supuratiu* [Lab. 1840] o **supuratori* [id.].

CP.T.: *Puriforme*. Del gr. πύον 'pus', mot germà del ll. *pus*: *piorrea, piorreic; pioide; piohèmia. Empiema; empiesi*.

Pus adv., conj., V. *puix* i plural *Pusillànime, pusillanimitat*, V. *ànima*. El segon ja figura en Eiximenis (*Dones*, p. 257.4) *Pusobra*, V. *posobra* (POSAR) *Pussol*, V. *cussol* *Pussogues*, V. *pessigolles* *Pustost*, V. plural

PŪSTULA, pres del ll. *pustūla* id. □ 1.ª doc.: fi segle xv (Cauliac).

«Probaren tenir una vèrtola en lo angonal, y algunes *pústules* ---», carta de 1592, Arx. Mun. Bna. (Careta, *Barbr.*, p. 473). Variants *póstula* (Alcanyís) i *postella*, (*AlcM*) que s'acosten a la forma cast. POSTILLA (DCEC/DECH).

DERIV.: *Pustulació* [Lacav.]. *Pustulós*.

PUTA, d'etimologia no ben segura, però és probable que s'identifiqui amb la de l'it. antiq. *putto, putta*, 'xicot, xicoteta', o sigui ll. vg. *PŪTTUS, *PŪTTA, variant del ll. PŪTUS, PUTA, 'nen, nena'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Sent Narcís fugia; per què, se n'intrà --- a la *puta* qui avia nom Affran», *VidesR*, 232r2. «En *puta* no t vulles fiar / ni amor li vulles mostrar: / si est consell vols escoltar / bé seràs savi», Turmeda (*Bons Amon.*, NCL, 150). «Muller de Volcano --- e adúltera ab Mars --- fonc envergonyida — si dir-se pot la *puta* haver vergonya», *Curial* (NCL III, 71). «Cleopatra --- ere *puta*» en una versió catalana del *De Civitate Dei*, fi S. XIV (BABL IX, 213).

Putà és un mot no menys general i arrelat en portuguès, cast. i llengua d'oc, llengües totes on el mot no és pas menys antic i arrelat que en la nostra. El francès, l'italià, i en part l'occità i el català tenen una forma més llarga, fr. *putain*, f., oc. *putan* (la *putan* p. ex. *Jaufré*, v. 8931, 8938), it. *puttana*: també des dels orígens literaris d'aquestes llengües. En italià, des de Dante, que aplica, a la Cúria papal romana, l'epítet «una *puttana* sciolta», retraient-li la política de submissió a França, i hostilitat als catalans, sicilians i gibel·lins, des de Bonifaci VIII i Climent V (*Purgatorio* XXXI, 149, 160).

En aquesta variant en -an(a) tenim un resultat de l'antiga declinació femenina del tipus fr. *Berte/bertain, nonne/nonnain, ante/antain*. En cat. arcaic una *putan* es convertí en una *putana*, a causa del sentit femení del mot. Ho trobem molt sovint a l'E. Mitjana: «enjúria és qui a altre crida —traydor, o bare, cuguç, ladre, perjur, *putana* ---»; «Fill que sia en poder de pare --- si pren nuyla cosa dels béns del pare --- e ayld darà a alguna *putana*, o a sa enamorada, --- lo pare o pot cobrar sens tot preu»; «qui forçarà femna --- li deu donar tant del seu qu'en pusca aver e pendre marit, de la valor d'ella: si doncs ella no era *putana* pública», *CostTort.* (Ol., 371, 268, 367).

I en textos literaris de 1250-1450. «Lexa en casa sa muller, / e va ab *putanes* geser», *Set Savis*, v. 1455. «Na Daria fo mesa en un loc on estaven les *putanes*», *VidesR*, 230r1 (trad. «Daria autem lupanari traditur», 701.1), «la *putana* és donada en oblit», id. 232r2 (= «meretrix oblivioni tradita», 855.27). «Digats, dona, quins senyals porta fembra *putana*? —Certes que ella diga —Lo senyal d'aquella és que vaja la pus desonestament e vana que puxa. —Si, doncs, vos véts encara pus desonestament, ¿què'm cal duptar a mi que vós siats *putana* e vil de vostre cors?», Eiximenis (*Dones*, cap. 26, *EntreDL* I, 207). «*Putana*, dada oblidança, prin la guitarra e cerqua la ciutat, e canta ab ella, que exoblidada has ja la música», StVicentF (*Serm.* II, 231.19, trad. «sume citara<m> meretrix ---»).

No hi ha acord general sobre l'etimologia. Diez (*Wb.*, 259), seguit per Pieri (*AGI* xv, 185), M.-L. (*REW*, 6890; breument *ZRPh.* xxiv, 143), Migliorini i d'altres, parteix del ll. PŪTUS, -A, 'nen, nena'; Förster (*ZRPh.* III, 565), seguit per Gamillscheg (*EWFS*) i Bloch, es decideixen per PŪTĪNA, femení de PŪTĪDUS ³⁵ 'pudent'.

No es poden donar raons terminants en cap sentit. En l'aspecte semàntic totes dues idees són ben acceptables: que un terme que signifiqui 'nena', 'xicota', es prengui tan pejorativament, és un fet que s'ha repetit amb caràcter més o menys ocasional o permanent en totes les llengües del món, i que s'ha cristallitzat en moltes: al. *dirne*, fr. *fil·le*. Per altra banda també hi ha hagut casos, encara que no tan generals, en què noms d'aquest sentit, indicaven de primer la incondícia de la donota decaiguda i malolent, p. ex. el cast. CELLENCA (DCEC/DECH); millor, encara, el fr. *put, pute*, com a adjectiu, tingué a l'Edat Mitjana, i amb gran extensió, el sentit general de 'dolent' (*de put aire* oposat a *de bon aire* 'noble'), i tanmateix no cal dubtar que en el seu sentit propi i primitiu, va ser 'pudent', acc. que també es troba en la llengua antiga i en els dialectes (*gat put* 'gat mesquer' en els Pirineus, francès *putois*): exagera bastant M.-Lübke, doncs, en dir que l'ètimon PŪTĪDUS no és acceptable per raons semàntiques.

Tampoc no topa cap dels dos ètimons amb obstacles fonètics insuperables. És veritat que l'únic exemple versificat del ll. PŪTUS indica una primera síl·laba breu, i així prova que era breu la vocal ū i simple la consonant -T-, quan ens caldria una base amb ū i TT. ⁶⁰